GRÈCIA I AMOR PLATÒNIC EN EL *MAURICE* D'E.M. FORSTER, O LA GRANDESA I ELS LÍMITS DE L'ANTIGUITAT COM A INSPIRACIÓ (II)

Pau Gilabert i Barberà

Com a hàbil constructor que és, l'escriptor s'ocupa igualment de la configuració acurada del personatge de Clive (segona part, capítol XII). De bell nou la tensió entre Anglaterra i Grècia, entre el Cristianisme i la Bíblia d'una banda i el Paganisme-Classicisme i els diàlegs de Plató d'una altra, es converteixen en el suport idoni amb què definir la persona. LLuny del que hom podria haver pensat en algun període de gosadia, Clive és un ésser turmentat que fluctua entre la llibertat albirada en els textos del món grec antic i la repressió irreprimible que una educació pertinaç ha instal·lat en el cor mateix de la seva personalitat. Amb una religiositat pregona, desitja complaure Déu, però l'esperit de Sodoma viu en ell. Asceta fins a la mortificació, cau finalment en una crisi profunda, en el decurs de la qual i de manera involuntària s'enamora d'un cosí casat. Convençut que no té salvació i que està condemnat, la Bíblia li recorda els horrors que l'esperen. Abocat a la desesperació, la lectura dels clàssics semblava haver-lo redimit, ja que en el *Fedre* de Plató "he saw his malady described exquisitely, calmly, as a passion which we can direct, like any other, towards good or bad" (p. 67). De llavors ençà, havia estat prudent, però sense renunciar al conreu de "tender emotions for other undergraduates" (p. 68). Nogensmenys, Maurice significà un daltabaix incontrolable, l'esperó que l'impel·lí a no posar barreres a la passió i a sentir-la per primera vegada com a font d'harmonia i de temperança: "Once certain that Hall loved him, he unloosed his own love ... Love was harmonious, immense ... and indeed in that well-tempered soul the two were one" (pp. 69-70). El novel·lista ha reeixit, per tant, a transmetre amb poques frases l'essència del *Fedre* platònic. Sia en el discurs de Lísias[1], sia en el següent de Sòcrates[2] o en la famosa palinòdia[3], aviat hom proclama la grandesa de l'amor noble, guiat més per l'amistat que no pas pel desig, enfront d'aquell altre que cerca primordialment i preferent el gaudi d'un cos.[4] El bon amant, l'enamorat respectuós i respectable, aconsella, dirigeix l'estimat. Conscient de la saviesa interior que l'envaeix i que vol comunicar—li, el mena vers una semblança total i completa amb si mateix i amb el déu, la Bellesa-Bé, a qui ret culte.[5] O, reproduint les pròpies paraules del *Fedre*:

1.- 231-234c.
2.- 237-241d.
3.- 244-257.
4.- 233.
5.- 253c.

> Si les parts millors de la ment reïxen a imposar-se menant-los (els amants) vers un règim de vida ordenat i vers l'amor a la saviesa, ambdós viuen enmig de la compenetració espiritual, moderats i amb autodomini, un cop han vençut aquella part de l'ànima on s'està de manera innata el vici.[6]

Tanmateix, Clive es troba ara per ara, com ja deia, sota el pes de la condemna moral del seu amic, l'únic que, en un món que ja és només d'ells dos, pot ferir-lo:

> So deeply had Clive become one with the beloved that he began to loathe himself. His whole philosophy of life broke down, and the sense of sin was reborn in its ruins, and crawled along corridors. Hall had said he was a criminal, and must know. He was damned. He dared never be friends with a young man again, for fear of corrupting him. Had he not lost Hall his faith in Christianity and attempted his purity besides? (p. 70).

Els remordiments duraran tres semanes, just fins que Maurice entra de nit per la finestra de la seva habitació a fi de confessar-li el seu amor. Finalment i després de llurs respectives crisis, han esdevingut ciutadans grecs enmig de la puritana Anglaterra: "'Maurice, I love you'. 'I you'. They kissed, scarcely wishing it. Then Maurice vanished as he had come, through the window" (p. 71).

És clar que la puritana Anglaterra de Forster no pot suportar la felicitat sense límits dels joves amants (capítol XIII). Ben al contrari, les respectables institucions acadèmiques que tenen al seu càrrec llur educació, tot aprofitant que Maurice ha deixat d'anar a classe reiteradament, opten per posar-hi fi (capítol XIV). Maurice és expulsat i les autoritats universitàries semblen celebrar-ho. Forster torna a idees anteriors i fa menció un altre cop de l'ambient clos dels *colleges* que afavoreix amistats perilloses. En el si de mons sense contrast, els homes es troben a si mateixos i només la hipocresia pot condemnar l'esclat de la tendresa inherent al gènere humà. Àdhuc el degà, l'artífex de l'expulsió de Maurice,

> ...always suspected such friendships. It was not natural that men of different characters and tastes should be intimate, and although undergraduates, unlike schoolboys, are officially normal, the dons

6.- 256a-b. Respecte de l'amistat entre homes i la possibilitat de donar-hi una dimensió noble i acceptable, confronti's tot el que hem llegit suara amb aquesta coneguda tesi del *Simposi*: "Cap acte no és per si mateix bo o dolent, com per exemple allò que nosaltres fem ara: beure, cantar o conversar. Cap d'aquestes coses no és pròpiament bona, però, en dur-la a terme, segons com es faci, esdevé una cosa o una altra: bona si es fa bé i amb correcció, dolenta si es fa malament. El mateix passa amb el fet d'estimar: no qualsevol amor és bo i mereix rebre un encomi, sinó només aquell que ens impel·leix a estimar amb noblesa. Doncs bé, l'amor de l'Afrodita Pandemos és veritablement vulgar i actua eixelebradament ... en canvi, l'amor de l'Afrodita Urània ... no participa d'aquesta intemperància (181a-b; 181c).

> exercised a certain amount of watchfulness, and felt it right to spoil a love affair when they could (p. 75).[7]

El novel·lista té sens dubte una visió diferent del que és natural i just.

Amb tot, l'expulsió de Maurice no reïx a trencar la felicitat immensa i total dels amics (capítols XV i XVI) i, alhora que en dóna les proves, l'escriptor no defuig la delineació del fort component misogin de l'amor platònic. De primer, hom podria pensar que es tracta d'una simple anècdota, car tal vegada no hauria de ser gaire significatiu que Maurice, en contra del parer de la mare i de les germanes, no vulgui escriure al degà per presentar-li les seves disculpes i que asseguri amb convicció: "Little girls don't see a good deal" (p. 77). Però les sospites es confirmen quan Clive, que acull Maurice a Penge, en plena ofensiva contra tots i contra tot, manté:

> I'm a bit of an outlaw, I grant, but it serves these people right. As long as they talk of the unspeakable vice of the Greeks they can't expect fair play. It served my mother right when I slipped up to kiss you before dinner. She would have no mercy if she knew, she wouldn't attempt, wouldn't want to attempt to understand that I feel to you as Pippa to her fiancé, only far nobly, far more deeply, body and soul, no starved medievalism of course, only a particular harmony of body and soul that I don't think women have even guessed. But you know (p. 84).

Amb independència que el mateix Forster podria no distanciar-se d'aquesta convicció, el cert és que, una vegada més, aquella compenetració absoluta que Plató descrivia en la palinòdia del *Fedre* [8] i que hom pot resseguir igualment en les paraules de Diòtima al *Simposi* [9] brolla amb força per tal de convertir-se en l'arquetipus modèlic per referència al qual hom pot fer entenedor i noble l'amor perseguit i silenciat. Ara bé, fóra imperdonable no assenyalar que, si per als pederastes grecs certes compenetracions cos-ànima no estan a l'abast de les dones, és per mor d'aquella convicció pregona que els porta a considerar-les éssers exclusivament sensuals guiats per la força de l'instint cru i que, conseqüentment, no atenyen el grau d'amistat espiritual reservat als qui de debò comparteixen l'ús de l'intel·lecte i l'assoliment de les fites uràniques que s'autoreserven.[10] Només cal pensar en la presència de la dona al Cambridge que Forster

7.- He comentat ja la possible hipocresia dels grecs en aquesta qüestió; vegi's nota 10 (*Bells* 5).
8.- Vegi's nota 34.
9.- 201-212b, sobretot 209a-d.
10.- Pensi's que Plutarc (segle I d.C.) dedicà el seu *Eròtic* a censurar l'antiga tradició pederàstica, gràcies a la qual termes com "amor", "amistat" i "companyonia" tenien una significació marcadament masculina. Per a ell, seria foll creure -ho era ja en la seva època i abans- que la societat pot assolir l'harmonia sense que tots els ciutadans, homes i dones, participant d'un món comú i no pas de dos de diferents, s'estimin sense reserves. Les dones no són només reproductores i sensuals, sinó també intel·ligents, nobles i espirituals. Si el mascle enderroca el mur que no li ha permès d'accedir a "l'amiga", descobrirà finalment que gran part de la seva

conegué i en el paper de la dona-mare dels primers capítols, i el fet que els dos amics s'hagin despertat l'un a l'altre —"Perhaps we woke up one another. I like to think that anyway" (p. 85)— acaba essent el resultat lògic d'un sil·logisme rigorós. Ultra això, tan bon punt els éssers humans han descobert l'amor —el que sigui—, qui pot en justícia acusar-los i perseguir-los?

Certament, la novel·la procura sempre que l'estat de gaubança indescriptible dels protagonistes mesuri les seves forces amb tot allò que podria suposar un obstacle real. Maurice (capítol XVII) pensa en els fills que no tindran i, malgrat la prevenció que sent davant la femineïtat, ha d'admetre que tant la seva mare com Mrs. Durham han traspassat vida, mentre que ells estan irremeiablement condemnats a l'extinció. Clive té la rèplica adequada a aquest prejudici: "'Why children?' he asked. 'Why always children? For love to end where it begins is far more beautiful, and Nature knows it'" (p. 90). I, com d'habitud, ens ve a la memòria el discurs de Diòtima quan explica a Sòcrates —perdoneu la reiteració parcial de dos textos coneguts, però crec necessari remarcar—ne ara el contingut:

> Els qui tenen un cos fèrtil s'adrecen en especial a les dones. Aquesta és la forma en què manifesten llurs inclinacions amoroses, car, segons creuen, mitjançant la procreació de fills es percacen immortalitat, memòria de si mateixos i felicitat en l'esdevenidor. Per contra, els qui hi tenen l'ànima conceben en les ànimes encara més que en els cossos ... saviesa moral i la resta de virtuts... [11]

O aquelles altres paraules del discurs d'Aristòfanes, segons les quals:

> Estimen els adolescents i, si pensen a casar-se i tenir fills, no és per raó d'un impuls natural, sinó per imperatiu legal; en tenen prou de passar la vida junts en mútua companyia sense casar-se.[12]

"particular història" ha estat un despropòsit. Conseqüentment, tot i que Forster empra sempre la referència platònica, paga la pena d'examinar els arguments de Protògenes a l'*Eròtic* o de Calicràtidas als *Amors* de Llucià per a copsar l'abast -tal vegada inconscient- de les paraules de Clive. Tocant a aquests temes, el lector trobarà informació més extensa en el meu article "Algunes reflexions crítiques al voltant de la lectura de Michel Foucault de l'*Amatorius* de Plutarc, *Universitas Tarraconensis* XII (1988-89) 37-49. I té igualment informació general sobre la misogínia grega en un altre article meu que s'intitula " ... 'Però la dona ho esguerrà tot'. El *De opificio mundi* de Filó d'Alexandria (LIII-LXI), o els fonaments grecs d'una fita en la història de la misogínia occidental", *Anuari de Filologia* XVIII (1990), Secció C, Número 1, 11-39.

11.- 208e-209.

12.- 192b; potser és arribat el moment de precisar que la relació entre Clive i Maurice no és perfectament equiparable a les dels pederastes antics, puix que no hi ha entre ells diferència d'edat. Tanmateix, parem esment que, per regla general, és Clive qui actua com a conductor i com a guia. Ell inicia Maurice, per bé que es tracta d'un primer pas, car, com hem vist, hi ha consciència d'un descobriment compartit. Jo emfasitzaria més aviat el fet que Forster construeix destrament un Clive agosarat i iniciador que, paradoxalment, esdevindrà petit en front de l'audàcia final de Maurice.

During the next two years Maurice and Clive had as much happiness as men under that star can expect" (p. 91) (capítol XVIII). I, tot confirmant el que apuntava anteriorment,

> ...Clive educated Maurice, or rather his spirit educated Maurice's spirit, for they themselves became equal. Neither thought 'Am I led; am I leading?' Love had caught him out of triviality and Maurice out of bewilderment in order that two imperfect souls might touch perfection (p. 91).

Que ambdues famílies entrin en contacte per causa de l'amistat que uneix els fills és lògic, encara que ells pensin que les mares respectives no s'avindran pel fet de pertànyer a diferents sectors de la societat (capítol XIX). Forster ho aprofita per consolidar suggeriments anteriors:

> Both were misogynists, Clive specially. In the grip of their temperaments, they had not developed the imagination to do duty instead, and during their love women had become as remote as horses or cats; all that the creatures did seemed silly (p. 92).[13]

I quan tot sembla avançar per un camí de joia irreversible, el novel·lista considera arribat el moment de la inflexió (capítol XX). Finalment, Anglaterra recuperarà un dels seus fills. Clive no entén per què hauria d'entrar a la vida pública, si els inferiors estan cansats de la classe benestant i no volen res més que aconseguir una llar confortable. Es tracta segurament d'una crisi profunda, per tal com, enmig d'un àpat amb el ple de la família Hall, es desmaia. Maurice crida el seu metge a fi que el visiti i li diu que Clive havia tingut un grip del qual el consideraven guarit. Sigui quina sigui la causa real del trastorn de Clive, la veritat és que Jowitt, el metge, fa cridar una infermera que tingui cura del malalt. Maurice protesta, car, com l'amic que és, hauria de ser ell i vol ser ell qui ho faci. Això no obstant, tot ha anat molt de pressa i Clive coneixerà a la fi la persona que suposarà la revisió total de la seva existència, una infermera, una dona.

De nou a Penge (capítol XXI), Clive rep amb freqüència la visita de Maurice. Aquest, però, no reïx a reanimar-lo i hom albira la possibilitat que la crisi sigui seriosa. El més probablè és que tingui a veure amb l'amor que els ha unit i els ha definit, ja que Clive pensa en Grècia com l'única capaç d'actuar com a àrbitre del problema latent: "He determined to go to Greece. 'It must be done', he said... Every barbarian must give the Acropolis its chance once'" (p. 99). Grècia, però, no pot considerar Clive com a bàrbar, no ho pot fer si encara continua sota l'empara de l'amor prohibit que ella magnificà. És Maurice qui de fet s'adona que no és la Grècia física qui els ha nodrit, sinó un sentiment antic i etern que, en tot cas, cal viure'l allí on els amants es trobin:

13.- Vegi's nota 38.

> Maurice had no use for Greece... The stories of Harmodius and Aristogeiton, of *Phaedrus*, of the Theban Band were well enough for those whose hearts were empty, but no substitute for life"[14] ... 'It sounds out of repair' was his argument. 'A heap of old stones without any paint on' (p. 99).

I és que Clive, per bé que el grau de sensualitat al qual ha arribat amb Maurice no ha estat total, s'assembla cada cop més al Sòcrates del final del *Simposi* en menystenir la bellesa d'Alcibíades per lliurar-se a la ciència no sensual de la Bellesa-Bé, una ciència que necessita un alumne aplicat més que no pas un ésser formós[15]: "Would that we had never been lovers! For then, Maurice, you and I should have lain still and been quiet" (p. 101). En aquestes circumstàncies, Clive no pot ni tan sols comprendre per què Maurice es preocupa encara per ell: "'My beauty?' said Clive cynically. 'These somewhat faded charms. My hair is falling out. Are you aware?'" (p. 102). Pel que sembla, l'amor platònic amb les seves pròpies crisis i Clive s'hi identifiquen.

Els esdeveniments immediats tenen lloc segons una lògica previsible. Clive es troba ara a Grècia (capítol XXII); li ha donat l'oportunitat que tot bàrbar li ha de concedir, però, amb l'ànima i el cor buits del sentiment amorós grec, l'esforç no reïx. Grècia, la tenia abans interioritzada —o, si més no, ho creia—, i la hi tenia a Anglaterra. Un desplaçament de milers de quilòmetres no ha pogut impedir, en el seu nou estat, que la veritat actual s'imposi: "He saw only dying light and a dead land. He uttered no prayer, believed in no deity and knew that the past was devoid of meaning like the present, and a refuge, for cowards" (p. 104). És el moment just per a fer a Maurice la gran confessió: "Against my will I have become normal. I cannot help it" (p. 104). Naturalment, quan Maurice rep la carta portadora d'una notícia tan sorprenent com inesperada (capítol XXIII), imagina que el seu amic està malalt de debò —des de la particularitat, la generalitat pot resultar fins i tot grotesca—, però Clive ha deixat d'estimar-lo i està decidit a dir-li-ho clarament.

Els pederastes grecs són conscients —i de vegades en fugen histèricament— de la sensualitat femenina, però, si més no, accepten el paper de la dona com a animal reproductor. En aquest sentit, l'especifitat anglesa és innegable. A sobre d'abominar de la sexualitat, la societat de Forster envolta la dona, com hem assenyalat, d'una aura de puresa maternal. De sobte, Clive descobreix allò que li ha estat negat. Durant la malatia (capítol XXIV), "he noticed how charming his nurse was and enjoyed obeying her... On how little had he existed for twenty-four years! He chatted to his nurse, and felt her his

14.- Es tracta d'històries emblemàtiques que hom troba includiblement al *Simposi* (182c) i a l'*Eròtic* (760C i 770C).

15.- Probablement, un dels camins millors per a comprendre l'abast d'aquesta darrera afirmació sigui l'anàlisi d'allò que hom ha considerat el fill tardà de l'eros platònic, ço és, l'eros estoic. En aquest sentit, resulta imprescindible la lectura de Plutarc, *De com. not.* 1073 B i C. Tot això ho he treballat a "Amor Platónico / Amor Estoico, principio y final de una evolución", *Anuario de Filología* 10 (1984), 27-37, i a l'estudi inicial de la meva traducció castellana de l'*Eròtic* i que apareixerà publicada pròximament per PPU en la "Colección de textos clásicos griegos".

for ever" (p. 106). A despit de semblar inversemblant, el canvi de Clive no és una conversió, sinó el descobriment propi del qui ha viscut sempre en un cercle clos i artificial.[16] Hi ha una lluita interior vertadera de la qual James Ivory en la seva pel·lícula no va voler saber res, però que confirma, al meu entendre, el fil conductor de la novel·la construït sobre i a partir del coneixement d'una societat escindida en dos regnes que no saben trobar-se plenament:

> Clive did not give into the life spirit without a struggle. He believed in the intellect and tried to think himself back into the old state. He averted his eyes from women, and when that failed adopted childish and violent expedients. The one was this visit to Greece... (p. 107).

La segona part (capítol XXV) no podia acabar sinó amb el triomf parcial d'Anglaterra o, el que és el mateix, amb la ruptura definitiva entre els amants com a tals. Forster ens endinsa directament en les reflexions de Clive, és a dir, continua situant-lo en les coordenades que fins ara l'han marcat:

> Greece had been clear but dead. He liked the atmosphere of the North, whose gospel is not truth but compromise. He and his friend would arrange something that should include women. Sadder and older, but without a crisis, they would slip into a relation, as evening into night (p. 108).

La situació, doncs, s'ha capgirat totalment, car de bell nou tenim Anglaterra *adversus* Grècia, l'Evangeli *adversus* els diàlegs de Plató, el compromís *adversus* la veritat i, allò que és més significatiu encara, l'acceptació d'una certa vellesa i tristor a canvi de veure's lliure de crisis, així com el manteniment d'una amistat on les dones tinguin cabuda. Clive, com també els grecs —Sòcrates en seria el paradigma—, ha arribat també a l'amistat masculina no sensual, l'única que de debò pot assumir el Plató madur.

16.- Paga la pena d'emfasitzar que ningú no té dret -i encara menys un filòleg- a defugir la paraula escrita. "El lector llegeix" i, més enllà de qualsevol sospita, ha d'acceptar el testimoni. Des de la mentalitat actual, des de les reivindicacions homosexuals, des de la lògica de la major acceptació del fenomen homòfil, pot ser que l'actitud de Clive sigui més intel·ligible a la llum de la por, tal com féu James Ivory en el seu film, però això implica trair el text. No oblido que a les "Notes sobre els tres homes", Forster diu: "If Maurice is Suburbia, Clive is Cambridge ... He believed in platonic restraint and induced Maurice to acquiesce ... Consequently the relationship lasts for three years -precarious, idealistic and peculiarly English: what Italian boy would have put up with it? -still it lasts until Clive ends it by turning to women and sending Maurice back to prison. Henceforward Clive deteriorates, and so perhaps does my treatment of him" (p. 218). Però és el mateix novel·lista qui, quant a la creació del Clive posterior a la ruptura, escriu: "It may be unfair on Clive who intends no evil and who feels the last flick of my whip in the final chapter, when he discovers that his old Cambridge friend has relapsed inside Penge itself, and with a gamekeeper" (p. 219).

Aquesta fita implica descobriment, puix que, fins ara, l'asfixiant presència del mascle no li havia permès de copsar l'encisador caliu femení; àdhuc s'adona de la naturalesa absurda de la misogínia:

> All laughed. The three women were evidently fond of one another. Clive saw relations that he had not guessed, for they were expanding in the absence of their man... when talking to her mother and sister, even Kitty had beauty, and he determined to rebuke Maurice about her (pp. 109-110).

De primer, hom podria pensar que Clive només es deixa amarar de sensualitat femenina vist que Forster accentua la corporeïtat de l'Ada que parla amb Clive, però hom constata igualment que entre ells dos ha nascut ja un companyonatge, una camaraderia real: (Clive a Ada) "No one knows as much as you! I've told you more than anyone" (p. 111) —a dir veritat, àdhuc un anglès eduardià pot assolir fites superiors a les d'un grec pel que fa a la comunicació amb el sexe femení. En qualsevol cas, Clive ha vingut per parlar amb Maurice i les paraules que sentirem són ben previsibles:

> I have become normal —like other men, I don't know how, any more than I know how I was born. It is outside reason, it is against my wish... I've changed... But I've changed, I've changed... Oh, for God's sake, Maurice, hold your tongue. If I love anyone it's Ada... I take her at random as an example' (pp. 112-113).

Maurice, al seu torn, percep amb claredat que ha perdut irremissiblement l'amic, car, altrament, Clive hauria parlat amb ell en lloc d'acarar tot sol la crisi: "One oughtn't to keep secrets, or they get worse. One ought to talk, talk, talk —provided one has someone to talk to, as you and I have" (p. 113). Maurice veu encara el seu amic dins l'atmosfera opressiva de l'amor que no gosa dir el seu nom i fa al·lusió, a més, a la por: "You ought to have told me. What else am I here for? You can't trust anyone else. You and I are outlaws. All this... would be taken from us if people knew" (p. 113). Però Clive es mou ja, com he suggerit, en el terreny del Sòcrates del final del *Simposi* o, si de cas, de l'amor platònic que l'Occident cristianitzat adoptà: (Clive a Maurice) "It's character, not passion, that is the real bond... you can't build a house on the sand and passion's sand. We want bed rock..." (p. 114). Finalment, els dos amics es barallen, perquè, enmig de la discussió, Maurice vol involucrar-hi Ada i Clive no ho permet. El seu darrer contacte físic queda marcat per l'hostilitat. Clive ho lamenta, però, en realitat, acaba de nàixer: "'What an ending!' but he was promised a dawn. The love of women would rise as certainly as the sun" (p. 115). Anglaterra ha recuperat un seu fill i Grècia n'ha perdut un altre que no li pertocava.

La solitud, com quan era petit, defineix Maurice una vegada més (tercera part, capítols XXVI-XXVIII), aquest cop incrementada perquè no es fonamenta en el desconeixement de l'altre, ans en la pèrdua de l'únic tresor. És arribat el moment de la reflexió negativa:

> He was an outlaw in disguise. Perhaps among those who took to the greenwood in old time there had been two men like himself —two. At times he entertained the dream. Two men can defy the world ... Yes: the heart of his agony would be loneliness (p. 120).

En el capítol XXI havíem entrat en contacte amb un Maurice que sabia viure la seva pròpia història i que menystenia, per inútils, els paradigmes antics de sòlides amistats com la d'Harmodi i Aristogitó, els cèlebres tiranicides que occiren el 514 a.C. Hiparc, fill de Pisístrat. Ara, en canvi, hi deu somniar i hom intueix, a més, que Forster pot tenir molt present, encara que no ho expliciti, aquella coneguda tesi del Fedre del *Simposi*:

> En conseqüència, si hi hagués manera de tenir un exèrcit o una ciutat compostos d'amants i d'estimats, de cap manera no podrien administrar millor llur pàtria que abstenint-se, com ho farien, de qualsevol acte deshonrós... I si homes tals lluitessin en mútua companyia, encara que fossin pocs, guanyarien tots els homes...[17]

La solitud aclaparadora que senyoreja Maurice esdevé total quan Clive anuncia als Hall que s'ha promès per casar-se (capítol XXIX). Paradoxalment, Clive conegué Anne Woods a Grècia, la pàtria de l'amor masculí vers on s'adreça per donar-li la darrera oportunitat. Per un moment, Maurice se sent lliure per iniciar un nou amor i, amb ocasió de l'estada a casa seva d'un nebot del Dr. Barry, en Dickie, sent de nou una emoció que es converteix ràpidament en necessitat física. Aviat se'n penedeix, però, i abomina del que, si de cas, hagués estat pura corrupció. Es consola pensant que ha estat pura lascívia, més fàcil de vèncer que no pas l'amor (capítol XXX), i opta per fer seu més que mai aquell aire i aquell capteniment honorable que caracteritzen el bon anglès. Tot plegat, poca cosa, però Forster està creant el Maurice contradictori que, malgrat tot i quan s'escaigui, proclamarà la impossibilitat de confondre l'amor físic amb simple lascívia, o sia, el Maurice que reclamarà la urgència de reconduir Plató —i, sobretot, el platonisme— vers la font originària d'on brollà.

Ultra això, la novel·la fou escrita entre el 1913-1914, la qual cosa vol dir que era impossible de sostreure's a l'influx i l'impacte de les teories de Freud sobre el sexe i l'homosexualitat.[18] Tantost com decideix consultar amb un metge (capítol XXXI), Maurice pensa de primer en Jowitt. Parlant-hi li pregunta en un to casual si mai no s'ha trobat amb cap de la mena d'Oscar Wilde. Jowitt li respon que tot això és cosa de manicomis. Heus aquí, doncs, que Maurice torna a recordar que la civilització prefereix de callar quan es tracta d'ell o de tants com ell. "I'm an unspeakable of the Oscar Wilde sort" (p. 139), dirà després al Dr. Barry, a qui s'adreça finalment com a metge amic de la família. Aquest li ha assegurat que no té res que l'hagi de preocupar, però el jove Hall

17.- 178e-179. Cf. Plutarc, l'*Eròtic* 761C.
18.- Vegi's nota 12.

no volia defugir la referència, l'arquetipus definidor de la seva condició. La resposta ha estat, com sempre, una passió civilitzada pel silenci: "No —I'll not discuss. I'll not discuss. The worst thing I could do for you is to discuss it" (p. 139). Orfe de paraula i de diàleg, només hi ha lloc per a la constatació, no per a l'etiologia: "I've been like this ever since I can remember without knowing why. What is it? Am I diseased? If I am, I want to be cured, I can't put up with the loneliness anymore" (p. 139). I encara una altra coordenada amb la qual poder definir-se: la *Simfonia Patètica* de Txaikovsky dedicada a un nebot de qui s'enamorà. L'escolta en un concert i, arran de l'interès per la història del matrimoni dissortat del compositor, pren consciència —o l'augmenta— dels perills que l'envolten. Cal fer quelcom i Maurice resol provar les possibilitats de l'hipnotisme.

Si se'm permet una petita digressió, voldria assenyalar fins a quin punt resulta coherent que, en aquesta ocasió, hom descarti qualsevol referència al món clàssic i opti per altres paràmetres. Hom aborda en aquest moment la qüestió de l'homosexualitat congènita i, per bé que incipient, la ciència sexual forma part ja de les ments conreades. El mite antic de la primitiva naturalesa de l'home i dels tres gèneres —més conegut com el mite de l'androgin[19] — no té cabuda en una novel·la que, com hem vist, intenta d'explicar-ho i de suggerir-ho tot mitjançant l'ús de la raó. És cert que la ciència fracassarà amb Maurice i que no podrà explicar satisfactòriament la seva personalitat, però això demostraria en darrer extrem que Forster vol reservar un espai ampli a la voluntat lliure del seu personatge i no pas presentar-lo com abocat a un destí indefugible. En canvi, si hom hagués fet al·lusió —de la manera que fos— a aquell antic gènere mascle-mascle per les dues bandes i que justifica que, un cop separat en dues meitats per Zeus, aquestes s'enyorin i se cerquin fins a fusionar-se, el destí inevitable hauria rebaixat l'abast de l'agosarada i ferma decisió del Maurice del final de la novel·la.

Si Maurice viu en el silenci i lluita per sortir-ne, Clive viu també en un altre silenci molt propi de l'època, del país i del tipus de valors que promou (capítol XXXIII). El lector em permetrà que, de bell nou, prefereixi que les paraules de Forster parlin per si mateixes; només voldria subratllar que el novel·lista no perd mai l'avinentesa de denunciar que l'encontre entre homes i dones esdevé forçosament imperfecte —i àdhuc patètic— quan s'ha maldat, i molt, per esquinçar la humanitat en dos bàndols oposats o completament diferents:

> When he arrived in her room after marriage, she did not know what he wanted. Despite an elaborate education, no one had told her about sex. Clive was as considerate as possible, but he scared her terribly, and left her feeling she hated him. She did not. She welcomed him on future nights. But it was always without a word. They united in a world that bore no reference to the daily, and this secrecy drew after it much else of their lives. So much could never be mentioned. He never saw her naked, nor she him. They ignored the reproductive and the digestive functions. So there would never be any question of this episode of his immaturity... It was unmentionable... The actual deed of sex seemed to him unimaginative

19 .-189d-193a.

> and best veiled in night. Between men it is inexcusable, between man and woman it may be practised since nature and society approve, but never discussed nor vaunted. His ideal of marriage was temperate and graceful, like his old ideals, and he found a fit helpmate in Anne, who had refinement herself, and admired it in others. They loved each other tenderly (p. 144).

El capítol XXXIV ens presenta Maurice visitant els esposos a Penge. Forster té la intenció de fer-lo caure en algun parany significatiu pel que fa al seu futur joiós amb Alec, el guardaboscos de Penge. Anne el posa al corrent de l'activitat de Clive a favor dels pobres. Maurice reconeix que se'ls ha de donar una mà per mor del país en general, però "they don't suffer as we should in their place" (p. 146). El nou rector, Mr. Borenius, gosa afirmar fins i tot que els pobres necessiten amor. Maurice, segur i contundent, respon: "I've no doubt they do, but they won't get it" (p. 146). Anne no pot comprendre tanta duresa:

> 'Now why don't you like the poor?' she asked suddenly. 'I don't dislike them. I just don't think about them except when I'm obliged. These slums, syndicalism, all the rest of it, are a public menace, and one has to do one's little bit against them. But not for love...' (p. 147).

Ja he dit abans que Forster s'apartarà finalment de la puresa platònica que segurament considera una traició al gènere humà i a l'essència del mateix platonisme. Doncs bé, tot el que acabem de llegir ho demostraria igualment, per tal com, a despit dels grecs i de llurs discriminacions[20], a despit de prejudicis semblants en la societat anglesa, Maurice rebrà amor d'un pobre, d'un criat, d'un inferior i li'n donarà al seu torn.

No ens avancem, tanmateix, als esdeveniments. Maurice creu fermament que pot canviar com ho féu Clive (capítol XXXV), confia en l'hipnotitzador que visitarà aviat i anuncia al seu antic amic que pensa casar-se. Aquest, davant d'una perspectiva tan favorable, comprèn que és arribat el moment de segellar allò de què mai no haurien hagut de parlar. Li besa la mà i afegeix un lacònic: "Maurice dear, I wanted just to show I hadn't forgotten the past. I quite agree —don't let's mention it ever again" (p. 153). Amb tot, fixem-nos com, en crear l'atmosfera d'aquest segellament, Forster assoleix, en opinió meva, totes les fites que el novel·lista —i denunciant— es pot marcar. Efectivament, en descriure l'alegria de Clive, comenta: "He hated queerness, Cambridge, the Blue Room, certain glades in the park were..." (p. 152). Abomina fins i tot d'un poema que dedicà a Maurice i que s'intitulava "Shade from the Old Hellenic Ships". Tot

20.- El següent paràgraf de l'*Eròtic* de Plutarc (751B) resulta extremament clarificador: "Soló prohibí als esclaus d'estimar els adolescents mascles i d'untar-los la pell amb oli, tot i que no els impedí d'unir-se amb les dones. L'amistat és, doncs, un sentiment noble i propi de ciutadans, mentre que el plaer és comú a tots i indigne d'un home lliure, per la qual cosa no li pertoca tampoc d'estimar els esclaus joves, car aquest Eros, com el rebut de part de les dones, és simple unió sexual".

ha quedat ara enrera, car "the knowledge that Maurice had equally outgrown such sentimentality purified it..." (p. 152). Doncs bé, l'aplicació d'un xic de rigor aristotèlic al que hem llegit suara suposa inequívocament que, qui gosa censurar els amors prohibits o simplement silenciar-los, hauria de tenir present que les mariconeries, la impuresa i la maleïda Grècia s'estan a Cambridge, naixen a Cambridge i són Cambridge. De vegades, alguns dels seus alumnes destacats —Clive— reïxen a abandonar-les i opten per un matrimoni migrat de passions. Maurice, en canvi, malgrat l'anterior conversa amb Clive i de nou sol a l'habitació, obre la finestra i: "'Come' he cried suddenly himself. Whom had he called?" (p. 153). I és que potser en la ment de l'escriptor, quant al seu personatge clau, pesa molt aquell "si pensen a casar-se i tenir fills, no és per raó d'un impuls natural, sinó per obligació legal; en tenen prou de passar la vida en mútua companyia sense contraure matrimoni".[21]

Ara bé, Maurice ho intentarà tot, de manera que el Dr. Lasker Jones, després d'emetre el diagnòstic "d'homosexualitat congènita"[22] (capítol XXXVI), procurarà fer-hi alguna cosa: "Mr. Hall! I shall try to send you into a trance, and if I succeed I shall make suggestions to you which will (we hope) remain, and become part of your normal state when you wake" (p. 158). Fóra impossible de no advertir, naturalment, que Forster juga a denunciar una ciència que actua contra natura violentant el que ella mateixa qualifica de natural o congènit només per satisfer els desitjos uniformitzadors d'una societat repressora. Conseqüentment, res millor (capítol XXXVII) que enfrontar hipnosi amb realitat. De bell nou a Penge, Maurice té diversos contactes amb el guardabosc, sia anant de cacera, sia parlant-hi al jardí, etc. Finalment, en el decurs d'una nit laboriosa, plena d'angoixa i de preocupació pel seu futur en mans de la hipnosi o, millor dit, immers en la lluita antinatural que li han creat, Maurice salta del llit i enretira les cortines del tot amb el crit de "'Come!' The action awoke him; what had he done that for?" (p. 167). I, abans que la ciència pugui explicar res, un altre ésser humà, Alec el guardabosc, reconeix el crit, puja per una escala fins la finestra i tot d'una Maurice sent una veu que li diu: "'Sir, was you calling out for me?... Sir, I know... I know,' and touched him" (p. 167). Ni el platonisme depurat de Clive ni la rígida institució pederàstica grega

21.- Plató, *Simposi* 192b.

22.- Gosaria mantenir que la configuració del personatge de Maurice pretén de fer trontollar la perspectiva psicoanalítica o freudiana de l'homosexualitat. És cert que Clive tindria una herència bàsica normal i que l'ambient tancat en què visqué podria haver motivat en ell una homosexualitat passatgera. En canvi, la clau de l'orientació sexual de Maurice no dependria de factors causals en les primeres etapes de la vida, sinó d'una herència bàsica que la fa inevitable: homosexualitat congènita. Ara bé, totes les dades anteriors referents a la infantesa i l'adolescència de Maurice demostrarien més aviat que Forster, també en aquest cas, creu en el factor ambiental. En el fons, el novel·lista no està interessat en defensar el dret d'un homosexual congènit a ser el que és "naturalment", ans en fer comprendre que, qui s'ha configurat positivament com a homosexual per les raons que sigui té dret a no ser molestat i a viure joiosament la seva pròpia realitat. Com veurem més endavant, per a Maurice és tan frustrant veure que la societat l'atenalla com veure que la ciència el desnona. (Respecte del posicionament freudià davant del fet homosexual, vegi's per exemple M. Rose, *La homosexualidad*, (Madrid, 1989), cap. II).

no haurien pas permès a Maurice d'arribar a l'amor mitjançant la corporeïtat d'un ésser inferior. Però, òbviament, Forster escriu la seva novel·la per a vèncer tots els tabús, tots, els antics i els moderns.[23]

No cal dir que el Maurice de la quarta part és ja un home diferent. De sobte descobreix que la lascívia en estat pur és tan estranya com la mateixa puresa (capítol XXXVIII). Encara que ha deixat enrere el Plató madur que només Clive havia adoptat i encara que ha bandejat igualment el platonisme occidental amarat d'una determinada vivència cristiana de l'amor a Déu[24], ha de tornar als textos de sempre, sia perquè són el patrimoni cultural viu, sia perquè proporcionen el marc de referència idoni. Maurice torna a parlar d'amistat, de l'amic, i l'eco dels exemples antics fan una vegada més acte de presència amb un so ensordidor:

> 'Did you ever dream you'd a friend, Alec? Nothing else but just my friend, he trying to help you and you him'. 'A friend', he repeated, sentimental suddenly. 'Someone to last your whole life and you his' (p. 172).

Hores després d'haver gaudit d'un amor tan sensual com espiritual en una petita habitació de Penge, Maurice baixa a ocupar el seu lloc en la societat (capítol XXXIX). De moment, accepta les convencions, però ell és ara un home transformat que ha ingerit una droga desconeguda, una droga que li ha trasbalsat la vida fins als fonaments. Nodrit amb una saba nova, està llest per a lluitar contra tot i contra tots. Tornen a ser dos i

> ...he felt that they were against the whole world... they intended no harm to the world, but so long as it attacked they must punish, they must stand

23.- Deia en el prolegomen que Forster quedà molt impressionat per Edward Carpenter; doncs bé, resulta igualment revelador que "E. Carpenter shared his 'simple life' with a young working class man" (P. Gardner, op. cit. p. 29). Un exemple que Forster considerà, pel que sembla, digne d'ésser imitat.

24.- Hom podria sorprendre's en un principi de l'interès d'una nació pragmàtica, comercial i industrial per un filòsof com Plató, però ja el mateix J.S. Mill, autor de traduccions parcials del *Protàgoras*, el *Fèdre*, el *Gòrgias* i l'*Apologia*, demostrava amb la seva actitud que la filosofia platònica és susceptible de ser aprofitada per mentalitats i tarannàs diversos. Com assenyala F.M. Turner (op. cit. pp.374-5): "The study of the ancient philosopher was undertaken by at least three distinct groups of writers for three separate though not wholly unrelated purposes". Sewell, Butler, Blackie, Westcott, A.E. Taylor, and other late-century idealists saw Platonic philosophy as a vehicle for upholding vestiges of Christian or transcendental doctrines in the wake of utilitarian morality, positivist epistemology, and scientific naturalism. They appealed to what may be termed the prophetic Plato. Another set of writers including G. Grote, J.S. Mill, and surprisingly enough Walter Pater, associated Plato with the cause of critical, even skeptical epistemology and in some cases with radical social reform ... And B. Jowett, R. Nettleship, etc. used Plato's moral and political philosophy to provide a more or less idealist surrogate for Christian social and political values. They hoped Plato might provide a counterbalance to individualistic liberalism and the egoistic ethics of utilitarianism". Més endavant tindrem ocasió de veure per quin d'aquests tres grans corrents es decanta Forster.

wary, then hit with full strength, they must show that when two are gathered together majorities shall not triumph (p. 176).

Un sentiment ben clàssic, ben grec, que hem comentat a bastament.[25]

Amb tot, per a un britànic benestant com Maurice no és fàcil d'arraconar els prejudicis respecte dels inferiors. L'esguard enigmàtic d'Alec poc després de jugar un partit de cricket a Penge (capítol XL) l'omple de sospites infundades. Tot d'una no sap si el seu amic, l'amic, és un dimoni o un company; torna a pensar, com sempre, que hom no pot esperar el mateix grau d'honestedat en un criat que en un senyor, com tampoc no pot esperar-ne lealtat o gratitud. Es demana si no ha estat tot un acte més de lascívia, i el fet simple que Alec li enviï una carta pregant-li d'estar de nou amb ell, de viure de nou amb ell, li fa preveure el pitjor dels xantatges: "Butchers' sons — Alec ho és— and the rest of them may pretend to be innocent and affectionate, but..." (p. 182). Tot plegat, una prevenció també molt antiga, molt clàssica, molt grega.[26]

L'hipnotitzador actua per segona vegada(capítol XLI), però la ciència té un límit i tot el que el metge li pot dir és que farà bé d'anar-se'n a un país que hagi adoptat el codi napoleònic. A França o a Itàlia, on l'homosexualitat ja no és considerada un crim. D'Anglaterra no en pot esperar gran cosa, car "England had always been disinclined to accept human nature" (p. 185). De fet, Maurice no s'adona que tampoc ell, víctima de la civilització, no pot acceptar Alec tal com és amb un oferiment que és sincer i no un xantatge: "I went wrong with a —he's nothing but a gamekeeper ... he's an uneducated man; he's got me in his power ... the perfection of the night —la que passà amb Alec— appeared as a transient grossness" (pp. 185-186). Resta clar, per tant, que sota el pes de la seva educació ha oblidat que fou ell qui comprengué un dia que la llibertat grega que necessita, banalitzada en els codis de l'Europa contemporània, cal assumir-la lliurement i des de la llibertat; en cas contrari, Grècia —o Itàlia o França— no representen res, res en absolut.

Sol i enmig de la tempesta, Maurice rep l'amenaça. El guardabosc li ha fet saber que està al corrent de tot el que hi hagué entre ell i Clive, li anuncia que anirà a Londres per parlar i queden finalment citats al British Museum (capítol XLII). Alec es proposa de fer entendre al senyoret Maurice que l'amor no és només un sentiment propi de ciutadans nobles i benestants. Ben al contrari, l'amor és un sentiment universal i, a més, "I come of a respectable family, I don't think it fair to treat me like a dog. My father is a respectable tradesman" (pp. 188-189). Amb independència del resultat encara incert de la seva trobada, cal parar esment que ambdós dirimiran llur conflicte en la seu del món grec a Anglaterra, en el British Museum, on l'esperit del Partenó i de tot un poble, de tota una civilització, els acollirà o els separarà per sempre més.

El combat, que en realitat cap dels dos no vol, ha començat (capítol XLIII). Alec reprèn les seves amenaces reptadores, però Maurice, desnonat per la societat i per la ciència, sense res a perdre llevat de l'amic —ara enemic— aconsegueix de no acovardir-se. Hom sent la necessitat, a més, d'envoltar Maurice de l'aura meravellosa del herois

25.- Vegi's nota 45.
26.- Vegi's nota 48.

grecs —superant-los, però— a fi i efecte de convertir-lo en símbol d'un capteniment noble i íntegre que sap acarar el perill: "His colouring stood out against the heroes, perfect but bloodless, who had never known bewilderment or infamy" (p. 196). I si el poble retia homenatge als seus herois, Alec, rendint-se a la fi, ho farà també de bon grat: "I'll never harm you now, you've too much pluck" (p. 196). Ara sí, ara la pau permet de nou lligar els personatges per vincles d'amistat i de tendresa. Al capdavall, és fàcil d'admirar els herois, però tal vegada és impossible, per llunyans i purs, d'estimar-los. Ambdós es confessen la por que els ha traït i, per primera vegada, s'adonen que poden abandonar la paraula; o, dit d'una altra manera, només l'amor pot fer-la inútil, no pas el silenci opressor contra el qual Forster i la seva novel·la han lluitat abrandadament:

> 'Oh let's give over talking. Here —' and he held out his hand. Maurice took it, and they knew at that moment the greatest triumph ordinary man can win. Physical love means reaction, being panic in essence, and Maurice saw now how natural it was that their primitive abandonment at Penge should have led to peril. They knew too little about each other — and too much. Hence fear. Hence cruelty. And he rejoiced because he had understood. Alec's infamy through his own —glimpsing, not for the first time, the genius who hides in man's tormented soul. Not as a hero, but as a comrade, had he stood up to the bluster, and found childishness behind it, and behind that something else (p. 198).

Després de la tempesta, Maurice i Alec dormen junts a Londres i es demostren a si mateixos i als altres que l'èxtasi es fonamenta en una comunió paritària cos-ànima que probablement el mateix Plató —i especialment el platonisme— acabaren rebutjant.[27]

Hàbil constructor, Forster, quan s'apropa ja el final (capítol XLIV), sap i vol sotmetre els seus personatges a proves definitives i, per damunt de tot, definidores del que són i del que seran. Ambdós estan embriagats de felicitat, saben que tenen tot el món en contra i que han de ser forts. Però Alec sap també que ha de marxar a l'Argentina on el seu germà li ha trobat una feina que ofereix millors perspectives que l'actual. De fet, ha de partir immediatament i, tan bon punt Alec tanca la porta d'aquell racó d'amor on

27.- Amb independència que és impossible de fer afirmacions contundents -i sobretot excloents- respecte d'aquesta qüestió, la veritat és que l'actitud que el text reflecteix evoca clarament per exemple la tesi de W. Pater. En efecte, tal com resumeix Turner (op. cit. pp. 409-10): "In Pater's analysis that doctrine -Plato's doctrine of the Forms- traditionally associated with spiritual, idealist, or transcendental philosophy, emerged as a vindication of the flesh and the senses ... Although Plato sought to impress upon his readers and upon Socrates' interlocutors in the *Republic* the reality of the unseen realm of the Forms, he had, according to Pater, actually been first and foremost a lover of the visible world whose relationship to empirical sense data had been one of love and not hostility". D'altra banda, cal tenir present que Pater té contrets deutes amb Grote, el qual, i a fi d'atacar la interpretació religiosa de Plató, destacà repetides vegades fins a quin punt la bellesa física dels adolescents i l'impacte que desperta en l'enamorat és essencial a la sensibilitat platònica (Turner, op. cit. p. 397). Afegim-ho al que ja hem dit de Grote -nota 11- i el tarannà intel·lectual de Forster esdevé cada cop més clar.

han viscut "la nit", Maurice se sent un altre cop fracassat i abocat a la solitud, tal com havia estat abans de Clive, després de Clive i com serà en el futur.

Ja en el port per acomiadar Alec (capítol XLV), Maurice podrà bescanviar decepció i solitud per vida i goig. Hi ha anat perquè

> ...he forgot everything except Alec's face and body, and took the only means of seeing them. He did not want to speak to his love or to hear his voice or to touch him —all that part was over—, only to recapture his image before it vanished for ever (p. 205).[28]

Nogensmenys, Alec no desapareixerà de la seva vida, Alec no es presenta per salpar amb el vaixell, la qual cosa només pot significar que ha recuperat l'amic i que de ben segur el tindrà per sempre. Doncs bé, les reflexions del moment no poden ser altres que les de sempre, car, fill d'una cultura heretada i en el seu cas ben volguda —tot i que sovint calgui anar molt més enllà—, Forster sap que crear equival de vegades a repetir amb destresa l'eterna bellesa. Heus aquí, doncs, el text modern i l'antic, l'un al costat de l'altre, agermanats espiritualment: "They must live outside class, without relations or money; they must work and stick to each other till death. But England belonged to them. That, besides companionship, was their reward" (pp. 208-209).

> "L'ànima de l'enamorat no accepta de bon grat de ser abandonada i no anteposa res al bell adolescent. Ans al contrari, s'oblida de la mare, dels germans i dels companys, de tots; no li fa res perdre tot el seu patrimoni... i, quant als convencionalismes i bones maneres que abans valorava tant, els menysprea tots, resolta com es mostra a esdevenir esclava i a gitar-se com més a prop millor de l'objecte de la seva enyorança.[29]

Maurice intueix ràpidament que el seu amic es deu trobar a l'hangar de les barques de Penge on l'havia citat altres vegades. A la fi, "the universe had been put in its place" (p. 209). L'encontre té lloc i ningú no els podrà separar mai més.

Obrir, però, un nou i definitiu capítol en la convulsa existència que li ha tocat de viure significa sobretot tancar-ne un altre i barrar-li el pas. Maurice ha de dir-ho a Clive o, dit altrament, ha de reivindicar davant seu un tipus de platonisme, d'amor platònic, que ell i la majoria de la societat anglesa no estan disposats a acceptar. Els diàlegs de Plató —el *Simposi*, el *Fedre*, etc.— no ens han llegat tan sols una imatgeria bellíssima

28.- Forster sembla contradir-se, car, al capdavall, ha dit de bell antuvi que recordava perfectament la imatge del cos i de la cara. Nogensmenys, només voldria presentar el mateix topos literari en un text antic, l'*Eròtic* de Plutarc -una vegada més: "Mentre que en els nostres ulls sembla quedar reproduït sobre fons humit allò que s'hi impressiona, per bé que després la imatge s'esvaeixi i abandoni ràpidament la nostra ment, la imatge de l'estimat, gravada amb foc com una cremada, deixa per sempre més en la memòria de l'amant un retrat dotat de moviment, vida i veu pròpies (759C).

29.- Plató, *Fedre* 252. Cf. Plutarc, l'*Eròtic* (762F).

del sentiment amorós que forma part per sempre més del patrimoni cultural d'Occident. Aquelles antigues paraules ens han llegat sobretot, pensa Maurice, una exhortació al gaudi joiós de la carnalitat, puix que això significa atènyer igualment cotes elevades d'espiritualitat. Res no és comparable per a ell a la fusió físico-espiritual de dos éssers enamorats que dóna una nova dimensió, probablement l'única dimensió, a la vida humana. Clive no ho pot entendre per tal com pertany ja a un món diferent que, emparant-se en la seva majoria, estigmatitza els qui no s'amotllen als seus costums i valors. El diàleg entre tots dos és, per tant, ben previsible:

> M. 'I'm in love with your gamekeeper'. C. 'What a grotesque announcement!... you won't dally with morbid thoughts. I'm so disappointed to hear you talk of yourself like that'. M. 'I'm flesh and blood, if you'll condescend to such low things... I have shared with Alec... all I have. Which includes my body'. C. 'The sole excuse for any relationship between men is that it remain purely platonic'. M. 'He's sacrificed his career for my sake... I don't know whether that's platonic of him or not, but it's what he did' (pp. 212-213).[30]

El comiat entre els dos antics amics és vertaderament magistral. Forster ha enfrontat al llarg de la novel·la dos mons oposats i àdhuc ha tingut la gosadia de denunciar que una de les parts, l'honorable, ho és malgrat tots els esforços de les respectables institucions pedagògiques angleses per capgirar la naturalesa. Aquestes institucions són, d'altra banda, tan efectives que tingueren Clive apartat de la norma força temps. Després, Clive torna a on pertanyia, però això no és obstacle perquè sigui Maurice, l'heterodox, qui expliqui a l'home casat —i hom suposa que feliç i madur—

30.- Atesa la importància de les traduccions de Benjamin Jowett a l'època, cal parar atenció -si més no uns moments- en la seva personalitat intel·lectual. Ja he dit abans que ell s'inscriu en el corrent que pretén de salvar la "desfeta" que provoca la moral utilitària i liberal amb l'idealisme que desprèn la filosofia platònica. Evidentment, però, aquesta operació planteja molts problemes, puix que, per exemple, la "moral sexual" de Plató no era digerible per l'Anglaterra benpensant. Com resoldre el problema? Doncs bé, des d'una visió hegeliana de la història de la humanitat, mantenia que els moderns podien entendre millor que no pas el mateix filòsof atenès allò que pretenia de dir. Per tant, "to understand him, we must make abstraction of morality and of the Greek manner of regarding the relation of the sexes. In this, as in his other discussions about love, what Plato says of the loves of men must be transferred to the loves of women before we can attach any serious meaning to his words. Had he lived in our times, he would have made the transposition himself. But seeing in his own age the impossibility of women being the intellectual helpmate or friend of man (except in the rare instances of a Diotima or an Aspasia), seeing that, even as to personal beauty, her place was taken by young mankind instead of womankind, he tries to work out the problem of love without regard to the distinctions of nature" (citat per F.M. Turner, op. cit. p. 425). El text es comenta per si mateix i, d'altra banda, el capteniment del Maurice d'aquests moments revela, com tota la novel·la, que Forster treballa per acarar una realitat, no pas per defugir-la.

quines són i quines han estat sempre des de la Grècia Antiga les lleis de l'amistat i de l'amor:

> C. 'Maurice, Maurice, I care a little bit for you, you know, or I wouldn't stand what you have told me.'
> Maurice opened his hand. Luminous petals appeared in it. 'You care for me a little bit, I do think', he admitted, 'but I can't hang all my life on a little bit. You don't. You hang yours on Anne. You don't worry whether your relation with her is platonic or not, you only know it's big enough to hang a life on. I can't hang mine on to the five minutes you spare me from her and politics. You'll do anything for me except see me. That's been it for this whole year of Hell. You'll make me free of the house, and take endless bother to marry me off, because that puts me off your hands. You do care a little for me, I know' —for Clive had protested— 'but nothing to speak of, and you don't love me. I was yours once till death if you'd cared to keep me, but I'm someone else's now —I can't hang about whining for ever— and he's mine in a way that shocks you, but why don't you stop being shocked, and attend to your own happiness?'
> 'Who taught you to talk like this?' Clive gasped.
> 'You' (p.214).

El missatge és clar: "estima, si pots, i deixa estimar". El destinatari: una Anglaterra amb tanta força que féu que E.M. Forster no gosés publicar *Maurice* en vida seva— ho fou pòstumament el 1971.

Note: Part 1 of the above article was published in *Bells* 5.